

INDHOLDSFORTEGNELSE

TILLÆG
til Vore Kirkegårde
bind 22 . nr. 7

TILLÆGET:

Havearkitekt M.D.H. Torben Michelsen: Rejseindtryk fra Tyrkiet	s. 57
Domprovst Carl Bay — in memoriam	s. 53
Årsmøde	s. 54
Johannes Tholle 75 år	s. 56
Dagbladene	s. 57
Fra tidsskrifterne	s. 59

**Domprovst
Carl Bay
- in memoriam**

„Foreningen for Kirkegårdskultur“ har mistet sin formand, domprovst Carl Bay, Ålborg. Det er et smerteligt tab for foreningen, hvis medlemmer ikke alene så op til formanden, men også omfattede hans personlighed med varme og stærke følelser.

Man har bedt undertegnede ridse domprovst Bay en minderune i vort blad, og det gør jeg gerne, fordi jeg føler det som en rigdom at have kendt ham og fornemmer det smertelige i ikke mere at skulle glædes ved samværet med ham.

Må jeg her fortælle om fire værdifulde h'er, fordi de er relevante? Indenfor det landbrugs-faglige ungdomsarbejde er de betydelige faktorer. Man har 4 H-kredse over hele landet, hvor de fire h'er står for: hånd, hoved, helbred og hjerte, naturgaver, der er forudsætninger for at kunne yde det ypperlige såvel i sit fag som i samfundslivet overhovedet. Den, der er i besiddelse af praktiske anlæg, intelligens, sundhed og medmenneskelighed, har alle betingelser for et frugtbart og rigt liv. Lykkelig den, der ejer de fire h'er, om end kun på borg, thi med sikkerhed ved vi, at alt, der er os givet, igen skal berøves os. Klokkeren kan falde i slag, før vi aner det, og så er der tilbage at lære at være taknemlige for, hvad vi får lov at beholde — endnu en uvis tid.

Domprovst Bay måtte lære det. Han udførte sin manddomsgerning i de fire h'ers tegn. Hånd, hoved, helbred og hjerte var skænket ham i rigt mål, men da han nåede ind i tresserne, svigtede helbredet, og om de fire h'er gælder det, at

ingen af dem kan vi fjerne,
de er stråler i en stjerne.

Sygdom med lange hospitalsophold hjemsøgte ham. Han rejste sig fra sygelejet og tog uførtrodt fat igen, hvor han slap, men grebet holdt ikke, og nu har døden lukket hans trætte øjne.

„Foreningen for Kirkegårdskultur“ fik den glæde at have domprovst Bay som sin højt værdsatte formand i næsten fjorten år. Han trådte til efter biskop Scharlings død. Straks da foreningen henvendte sig til ham, vægrede han sig. Han fandt, at han havde opgaver nok at varetage, men endte alligevel med at sige ja, således at det gamle ord: „Vil du have noget udrettet, så gå til en mand, der har travlt“ endnu en gang bekræftede sig. Domprovst Bay fortrød aldrig sit tilsagn. Han blev glad for arbejdet, og vi ikke mindre for vor formand, der vandt alle for sig. Ved de årlige generalforsamlinger, som han i sjælden grad evnede at forlene med en særlig hygge, lærte vi ham at kende som en kyndig forhandlingsleder.

Hans meget betydelige arbejdsindsats, kirkeligt og samfundsmæssigt, skal her ikke omtales, kun skal det siges, at mange og vanskelige opgaver blev lagt på hans skuldre, der bar dem, til de svigtede. Een ting skal dog nævnes. I 1944 blev han som Danmarks tro søn arresteret af Gestapo.

Domprovst Bay blev født 1900, og efter at have været præst forskellige steder i landet kom han til Ålborg som sognepræst ved Budolfi kirke og stiftprovst over Ålborg stift (fra 1958 domprovst), og i dette embede døde han.

Der var lys over domprovst Bays personlighed, et levende og varmende lys, der vil bevare sit liv i vor erindring om ham.

— — —

Kære fru Bay!

Det var os en stor glæde, at Deres mand altid bad Dem ledsage ham til vore årsmøder. Vi lærte derved Dem at kende og kom til at holde også af Dem. Må vi bede Dem modtage den inderlige tak, foreningen skylder Deres mand, og som vi aldrig fik sagt ham varmt nok.

Hvad er vort tab mod Deres? Vi føler med Dem i Deres dybe sorg og smerte. Måske kan de kendte linjer af Hostrup, der vel kunne være skrevet om Deres mand og som derfor anføres her, være Dem til trøst:

Grønnes kun, se det er sagen,
leve med og være vågen,
leve kort tid eller længe
— blot vi lyser op i tågen.

Hans Rønø.

Årsmøde 28. august

Foreningen af danske kirkegårdsledere samledes i år i Thisted søndag aften kl. 18.30 på hotel Royal. Mange af deltagerne havde haft en vellykket tur gennem Jylland med spredte studier af kirkegårde, landskaber og byer. Rejsen til og fra foreningens faglige møder — især hvis den sker i en bil, der kan køre langsomt og stoppe op ved kirkegårde — er i virkeligheden et af de største aktiver ved møderne. For at få det tilsigtede udbytte af mødet og samværet med kolleger må man først koble af fra det daglige, ofte meget brydsomme hverv; på vejen omstiller man sig langsomt, ser på de forbigående kirkegårde indtil en af dem er så venlig at stoppe op og vise sig frem: Uforpligtende træder alt det væsentlige ret snart frem.

Efter møde med flere kirkegårde på vejen har man gradvis skubbet gravprotokol, gravstedstaksterne, lønningslisterne, gravstedsplanterne, og utilfredsheden med ens lidt for lave løn ned i underbevidstheden. Nu er vi ved at være klar til at møde vore kolleger. Endnu et par kirkegårde

glider forbi — med stedse flere træer på. Til sidst røber et lille kirkespir, der stikker op midt inde i en lille skov, at der er en kirkegård nedeunder. Hvad siger graveren til løvrvningen og rødderne i gravene tænker man ængstelig. Mon det bliver ved med at gå?

Her tog vi nu grundig fejl, viste det sig snart. Thyboerne lever ved det store hav. Små besværligheder hænger de sig ikke i. De store linier, kirkegårdens sammenhæng med landskabet, den indre harmoni i kirkegården, stenhuggerkunstens høje stade, ført videre af dygtige kunsthåndværkere som Westergård i Lemvig, de kraftfulde kampestensgærder — det er thyboerne udtryksform. Det virker så overbevisende, at vi er helt sikre på, at de enkelte eksempler på kirkegårdsplan i form af fastelavnsagtige plantearrangementer, gennemsnitskampesten, firkanter, polerede klodser til gravmæler ovs. må være bragt hertil af fremmede, der har glemt først at stikke fingeren i jorden.

Vi blev vist alle hurtigt klar over at Thy er det rigtige sted at drøfte kirkegårde.

— Hvor må det for resten være kedeligt at ha' for kort vej til et sådant møde eller at ta' flyveren!

Sultne efter alle vore rejseoplevelser kastede vi os straks over den lækre mad. Her måtte vi imidlertid igen sande fordelene ved den jyske sindighed. Den ene ret bedre end den anden blev båret ind så selv ikke Mogens Brandt ville kunne følge med mere. Velkomsten blev forstærket yderligere af turistchef Bjerregård, der gjorde rede for Thisted-egnens seværdigheder og fremtid, samt af kirkegårdsinspektør Hasselstrøms faglige og kollegiale velkomst.

Ved generalforsamlingen mandag den 29. var kirkegårdsinspektør H. D. Ørsted, Holbæk, dirigent, og formanden, kirkegårdsinspektør Holger C. Nielsen, Lyngby, bød velkommen til de fremmødte og til vor nordiske gæst, kyrkogårdschef Ragnar Ekstedt, Växjö; aflagde herefter beretning. gæst, kyrkogårdschef Ragnar Ekstedt, Växjö, aflagde herefter beretning. Bestyrelsen blev genvalgt, som bestyrelsessuppleant valgtes kirkegårdsgartner Hans Larsen, Ringe, i stedet for kirkegårdsinspektør Verner Pilegård, Viborg.

Kirkegårdsinspektør Arne Falmer Nielsen, København, berettede om sin deltagelse i Dansk Ligbrændingsforenings delegeretmøde og sluttede med at opfordre foreningen af danske kirkegårdsledere til at indtræde i et nærmere samarbejde med D. L. med det formål at medvirke til en gunstigere udvikling af fremtidens urnekirkegårde.

Resten af mandagen var afsat til faglige foredrag. Højdepunktet her var kirkegårdsinspektør Falmer Niensens farvelsbilleder fra en studierejse i England suppleret op med en farvefilm optaget under en Englandsrejse arrangeret af den svenske ligbrændingsforening. Det var påfaldende at se hvordan den entusiastiske engelske form for havedyrkning var overført til kirkegården og næsten helt dominerede kirkegårds-kulturen, — på bekostning af form- og monumentudviklingen.

Ligeledes var eftermiddagens foredrag af kirkegårdsinspektør Aage Fich: „Miljøets betydning for plantningerne på kirkegården“ en oplevelse. Fast og logisk i sin form, gennemprøvet ved vore svenske kollegers kongres i Örebro i sommer, på „Vilvorde“, og burde for øvrigt gentages lige så mange gange, det lod sig gøre, så det kunne slås fast: *Tilpas altid plantningen efter den omgivende natur, snob aldrig for miljøfremmede planter og smid så alt det bras ud af kirkegården SOM IKKE HØRER HJEMME DER.*

Det er ved sådan en lejlighed man bliver klar over hvor gavnligt det kan være at have idoler. Referanten melder sig straks som en overbevist Fich-fan.

Tirsdag og onsdag var det igen den thyske natur og kultur, der blev gået ind for.

En mærkedag

Havearkitekt, cand. hort. Johannes Tholle, fylder 75 år den 15. november i år. Siden foreningen for kirkegårdskultur blev stiftet og indtil for et par år siden, har han været en højt skattet redaktør af „Vore kirkegårde“. Foruden redaktørvirksomheden har han fået tid til at skrive en mængde artikler af gartnerisk eller historisk art i Gartnertidende, forskellige ugeblade samt i dagbladene. Han har dertil nået at skrive en række populære havebøger, nogle historiske skrifter og afhandlinger af forskellig slags, og samtidig har han oven i købet fået tid til at drive en landsomfattende havearkitektvirksomhed — hovedsageligt med projekteringsarbejde på kirkegårde.

Han har været formand både for havebrugskandidatforeningen og for foreningen for havekultur og landskabspleje, og begge foreninger blev i høj grad levende i hans formandstid.

Tholles arbejdsevne er legendarisk, og hans evne til at holde orden i sit mægtige oplag af avisudklip, billeder, tryksager o. lign. er forbløffende. Ikke så underligt, at gartnerforeningen og foreningen for havekultur og landskabspleje har udnævnt ham til deres æresmedlem.

I øjeblikket savner vi hans flittige pen i blade og tidsskrifter. Han er for tiden patient på Frederiksberg hospitals medicinske afdeling.

Vi, hans mange venner, håber imidlertid, at han snart må have overstået sin sygdom, således at vi igen må se ham frisk og rask imellem os.

O. R. A.

Fra danske dagblade

20/8. Sjællands Tidende: Fuglede kirkegård skal udvides og reguleres. Samtidig arbejdes der med parkeringspladsmuligheder (haveark. H. Brejnholt Nielsen).

25/8. Aktuelt: Birkerød kirkegård udvides i to tempi med hver 200 gravpladser. Til 1. etape er bevilget 31.000 kr. af Birkerød kommunalbestyrelse.

31/8. Berlingske Tidende: Esbjerg magistrat har købt betonvarefabrik for 416.000 kr. som led i planlægning af ny stor kirkegård. Betonfabrikken har til gengæld af Esbjerg kommune købt 26.000 m² for 206.000 kr. i industriområde.

31/8. Sønderjyden: Kirkegårdsreguleringer i gang i Toftlund.

3/9. Jydske Tidende, Åbenrå: Beboelse ved siden af Hoptrup kirke, der ejes af menighedsrådet nedrives for at give plads til kirkegårdsudvidelse.

5/9. Vendsyssel Tidende: 53.000 kr. bevilget til udvidelse af Voer kirkegård.

7/9. Horsens Folkeblad: Projekt til udvidelse af Malling kirkegård for 155.000 kr. (havearkitekt V. Rud Nielsen, Horsens).

7/9. Aktuelt: Hørsholm kirkegård påtænkes udvidet.

12/9. Svendborg Avis: Urneafdeling påtænkes anlagt på Aunslev kirkegård.

15/9. Fyens Stiftsidende: Fjeldsted kgd. påtænkes udvidet.

29/9. Kristeligt Dagblad: Taulov kirkegård påtænkes udvidet og reguleret.

20/9. Maribo Amtstidende: Forhandlinger mellem Maribo menighedsråd og byplanudvalget om nyt kirkegårdsareal.

22/9. Frederiksborg Amts Avis: Humlebæk kommune tilbyder menighedsrådet 4,2 ha af Biviumgårds jord for 8 kr. pr. kvadratmeter med en udbetaling på 175.000 kr. til ny kirkegård.

22/9. Horsens Folkeblad: Skanderup kgd. skal udvides med ca. 3000 kvadratmeter svarende til ca. 200 gravsteder. Udgift i alt 80.000 kr. til 100.000 kr. incl køb af jord.

27/9. Fyns Tidende: Vissenbjerg kirkegård står foran større udvidelse, projekt udarbejdet af havearkitekterne, Moos, Klåborg og Lindholt, Odense.

27/9. Ny Dag, Nykøbing F.: Søllested menighedsråd ønsker flytning af kapellet og forlængelse af kirkegården.

28/9. Thorsø kirkegård udvides med ca. 1000 kvadratmeter.

30/9. Aarhus Stiftstidende: Hjortshøj kgd. udvides.

1/10. Aktuelt: Udvidelse af Gilleleje kgd. ved at være afsluttet. Der etableres 633 kistegravsteder og 295 urnegrave.

4/10. Ringkøbing Amts Dagblad: Lemvig menighedsråd overdrages 1 ha jord ved mageskifte med kommunen. Arealet er beliggende mellem kirkegården og Vinkelvej. Det tilhørte tidligere fem forskellige grundejere, som kommunen opkøbte jorden fra. To villaer beliggende på arealet skal nedrives og fundamentene ryddes så der senere kan begravnes normalt. Kirkegårdsprojektet skal gennemføres så arealet kan tages i brug i 1967.

6/10. Kristeligt Dagblad: Ryslinge kirkegd. er blevet udvidet med ca. 100 kistegrave og 35 urnegravpladser.

12/10. Roskilde Dagblad: I dispositionsplanen for Høje Tåstrup ved København er der medtaget 25.000 kvadratmeter til rådighed til ny kirkegård, som kommunen (uden fortjeneste) vil sælge menighedsrådet for 35 kr. pr. kvadratmeter.

21/10. Svendborg Avis: Reguleringer igang på Svendborg kirkegård. Arbejdet tager sigte på at „modernisere“ de ældre afdelinger især ved at erstatte grusgange, stier og sløjfede og hjemfaldne graves belægninger med græs. Man regner med at kirkegården engang vil fremtræde stort set græsdækket med spredte gravsteder og beplantninger komponeret sammen.

Afdelingen ved sygehuset, der kan rumme 700—800 gravpladser vil blive en nyskabelse indenfor vor kirkegårdskultur, idet der i fællesgrave vil kunne nedsættes både urner og kister med såvel børn som voksne. Endvidere anlægges et „lapidarium“, eller gravstensmuseum, hvor de ældste, mest særprægede og på anden måde bemærkelsesværdige gravmonumenter fra sløjfede grave samles.

21/10. Holbæk Amts Venstreblad: Kirkegårdsreguleringerne på Fårevejle kgd. nu næsten afsluttede. Kirkegården påtænkes nu udvidet med ca. 2 tdl.

21/10. Randers Amtsavis: Hadsten kgd. påtænkes udvidet.

28/10. Lolland-Falster Folketidende: Provstiudvalget henstiller til menighedsrådet i Rødby at man erhverver et areal vest for kirkegården med en udvidelse for øje. Det befrygtes at kirkegården kan komme til at mangle gravpladser.

29/10. Berlingske Tidende: 300 tyske flygtninge, der er begravet på Silkeborg kirkegård skal ikke flyttes. En tysk havearkitekt har udarbejdet forslag til omlægning af det nuværende gravareal. Den vesttyske stat skal betale både anlæg og vedligeholdelse.

1/11. Vejle Amts Folkeblad: Kirkeministeriets strukturkommission har vedtaget en indstilling til kirkeminister Bodil Koch om en ordning, hvorefter kommunale dispositionsplaner i alle tilfælde ved fremsendelse til godkendelse i boligministeriet skal være ledsaget af en erklæring fra det lokale menighedsråd.

8/11. Helsingør Dagblad: Humlebæk menighedsråd har accepteret Asminderød-Grønholt sogneråds købstilbud på 336.000 kr. for 42.000 kvm — 8 kr. pr. kvm — af „Biviumgård“ til brug for ny kirkegård.

Fra norske dagblade

- 4/8. Tiden, Arendal: Bevilling på i alt 33.400 kr. til regulering af Fjære kgd.
- 4/8. Ringeriks Blad: Veme kgd. udvides for 17.000 kr.
- 12/8. Fremtiden: Heggen og Snarum kirkegårde er under udvidelse.
- 16/8. Valdres: Ny kirkegård i Skogajordet projekteret på 14 dekar jord. Der bliver plads til 324 kistegravpladser. Overslaget er på 42.000 kr. (havearkitekt Breland).
- 16/8. Demokraten: Udvidelse af kirkegårdene i Borge drøftes.
- 20/8. Troms Folkeblad: Aarstein kgd. udvides med 1450 kvm.
- 22/8. Smålenenes Amtstidende: Idd kgd. udvides med 2,5 mål.
- 24/8. Stavanger Aftenblad: Projekt til ny kirkegård ved Reke godkendt. Der bliver plads til 911 kistegravpladser samt en parkeringsplads til 40 biler.
- 25/8. Firdaposten: Vevring kgd. påtænkes udvidet.
- 25/8. Tønsberg Blad: Slagen kgd. søges udvidet med 5,5 mål. 50.000 kr. er bevilget til formålet.
- 26/8. Østlands Posten: Kirkegården i Hvarnes skal udvides med ca. 600 kvm. I projektet indgår anlægning af parkeringsplads og opførelse af kapel.
- 26/8. Dagningen: Fåberg kgd. skal udvides med 5 til 6 mål.
- 27/8. Glåmdalen: Planer om udvidelse af Sand kgd.
- 1/9. Østlendingen: Åsnes kgd., der er udvidet for godt 40.000 kr. mangler nu kun beplantningen.
- 2/9. Teledølen: Gransherad kgd. udvides med 2940 kvm.
- 2/9. Akershus Arbeiderblad: Blaker kgd. udvides for 14.000 kr.
- 3/9. Gudbrandsdølen: Dovre og Dombås kirkegårde ønskes udvidet.
- 6/9. Firdaposten, Florø: Kirkegården i Åltoften planlægges udvidet.
- 7/9. Fjordenes Tidende: Projekt til udvidelse af Åltoften kgd., kalkuleret til 105.000 kr. godkendt af kommunen.
- 9/9. Sunnmørsposten: Gravpladsen i Sejle udvides (haveark. Sveinung Skjold).
- 13/9. Vestfold Fremtid: Sandefjord gamle kgd. omlægges.
- 15/9. Sunnmørsposten: Valderøy kirkegård skal udvides med 11,5 mål.
- 19/9. Akershus Arbeiderblad: Skedsmo kgd. udvides.
- 22/1. Moss Dagblad: Råde menighedsråd har af kommunen fået bevilget 10.000 kr. til udvidelse af kirkegården.
- 24/9. Totens Blad: Raufoss kgd. skal udvides. Vestre Toten kommune har indkøbt 9139 kvadratmeter til en pris af 5 kr. kvm.
- 24/9. Nordlandsposten: Den gamle kgd. i Bodø omlægges.
- 24/9. Troms Folkeblad: 40.000 kr. bevilget til kirkegårdene i Lenvik.
- 24/9. Trønder Avis: Vanviks kgd. udvides med 1 da. — købt for 4000 kr.
- 27/9. Sogns Dagblad: Projekt til større udvidelse af Hatslo kgd. udarbejdet af havearkitekterne Knud Fosså og Sveinung Skjold, Stavanger.
- 29/9. Sogne Dagblad: Jostedal kgd. udvides med 208 gravsteder på 1728 kvm. jord — for 1,5 kr. pr. kvm.
- 1/10. Østlendingen: Elverum kgd. skal udvides (kirkegårds konsulent Karen Reistad).

1/10. Østfold-Posten: Trøgstad kgd. skal udvides, 45.000 kr. afsat til formålet.

1/10. Sørlandet: Vennesla kgd. må udvides.

3/10. Nordlands Framtid: Skjerstad kgd. påtænkes udvidet.

3/10. Sunnmørsposten: Hellesylt kgd. skal udvides.

6/10. Drammens Tidende: Planer om dræning og udvidelse af Gulsrud kgd. for ca. 61.000 kr.

8/10. Haugesund Avis: Til udvidelse af kirkegården i Bergaflet i Odda købt 16 dekar for 57.000 kr.

10/10. Sogn og Fjordane: Projekt til udvidelse af Jostedals kirkegård er godkendt af myndighederne (havearkitekterne Knud Fosså og Sveinung Skjold).

„Steinmetz und Steinbildhauer“ 8-66: Gennemgang af den meget interessante gravmonumentudstilling „Steinzunft 65“ i Düsseldorf. Hefte 9-66 indeholder et par meget smukke eksemplarer på sten til børnegrave med børnetegninger indhuggede.

„Landsbygraveren“ nr. 10, 1966. Anmeldelse af landskursus på „Vilvorde“ for gravere i dagene 12. til 16. september 1966. Der var meget stor tilfredshed med hele kurset og undren over at kun 42 ud af 60 anmeldte var mødt op! Man håber på nyt kursus næste år og regner med flere reflektanter.

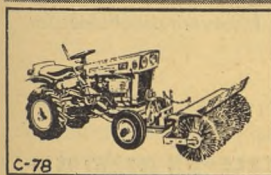
Fra tidsskrifterne

MASSEY-FERGUSON

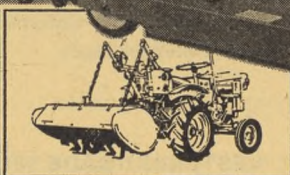
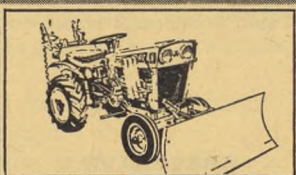
ELF

lilletraktoren med de store muligheder

Massey-Ferguson ELF er centrum i et stort og alsidigt redskabsprogram, som gør den lige ideel til gartnerier, planteskoler, idrætsanlæg, parker, industrianlæg og større private haver . . . ELF har en økonomisk 8 hk benzinmotor og er udstyret med alle de tekniske finesser, der gør arbejdet til en leg: skivebremser, 4 frem- og 2 bakgear, stor frihøjde, motor- og kørselsafhængigt kraftudtag m. m. . . . Gør arbejdet lettere med Massey-Ferguson ELF - lilletraktoren med de store muligheder.

C-78

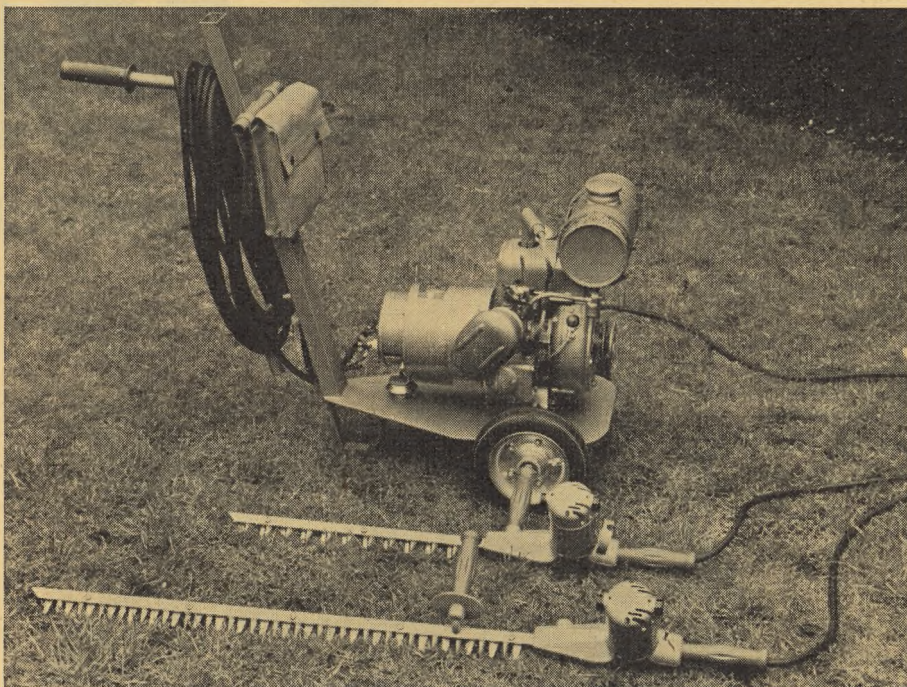

ROYAL CANADIAN MOUNTED POLICE
NORDISK TRACTOR COMPANY A/S
KØBENHAVN SV.

Penicillinmuld

er et muldrigt og formuldningsfremmende gødnings- og jordforbedringsmiddel med passende mængder plantenæring og mikronæring, fri for plantesygdomme, skadedyr og ukrudt. Giver planterne en kraftig rodudvikling og skuddannelse samt rigere blomstring. Siden fremkomsten for 10 år siden er Penicillinmuld anvendt regelmæssigt på kirkegårde og i mange andre offentlige haver. Forbruget er stadig stigende på disse områder. - Penicillinmuld leveres i sække à 25 og 50 kg samt tonsvis i løsvægt. Brochure tilsendes gerne. Fås hos alle de førende firmaer.

Wm. Christensen Hovedvejen 116 Glostrup Telefon 9616 90
I Sverige: WEIBULLS HUMICILLIN

HÆKKE- KLIPNING

uden
batteribesvær

på
den halve
tid!

ELECTRIC's mobile strømaggregat, type AL 50, 12 volt/25 amp. (300 watt) med luftkølet, effektivt støjdæmpet 2-takts SACHS benzinmotor og LITTLE WONDER hækkeklipper enten: model 1612-40 cm eller model 3012-75 cm, begge med kraftig 12 volt el-motor og 20 m kabel. Trækstangen er udformet som kombineret smøre- og opbevaringsbeholder for hækkeklipperen. Aggregatet leveres også uden hækkeklipper.

A/S **Electric**

VESTERBROGADE 181 - KØBENHAVN V - TELEFON (01) 31 08 00

Specialister i el-aggregater
